

Obsah:

Úvod	2
1. Historie města a zámku	3
1.1. Historie města	3
1.2. Historie zámku	4
1.2.1. Úvod do historie	
1.2.2. Stavební vývoj zámku a zámeckého areálu	
1.2.3. Zamyšlení nad provozem zámku v 2. polovině 18. století	
2. Popis zámku a zámeckého areálu	7
2.1. Zámecký areál	7
2.1.1. Ohradní zeď parku severní	
2.1.2. Brána	
2.1.3. Ohradní zeď parku jižní	
2.2. Objekt zámku (č.p. 44)	9
2.2.1. Exteriér zámku	
2.2.2. Interiér zámku	
2.3. Dodatky	13
2.3.1. Budova č.p. 108 s pamětní deskou	
2.3.2. Andílek, pítka pro ptáky	
2.3.3. Socha podzim	
2.3.4. Socha léto	
2.3.5. Náhrobní kámen na zdi parku	
2.3.6. Alianční dvojznak	
2.3.7. Vázy na plintu	
Prameny	16

Úvod

Podstatou této práce bylo shromáždit, co největší množství dostupné dokumentace k objektu „dolního zámku“ v Teplicích nad Metují a na základě jejího obsahu provést analýzu stavebního vývoje této kulturní památky a způsobu jejího užívání.

Vzhledem k nedostatku podkladů – hlavně z dob dřívějších - bylo mnohdy nutno zapojit fantazii podepřenou logickou úvahou. Je tedy možné, že některé myšlenkové konstrukce čas postupně vyvrátí ze svých kořenů, avšak dle mého přesvědčení, je lépe přijít alespoň s domněnkou, než nepřijít s ničím. Situaci zkomplikovalo kromě zničení zámeckého archivu v roce 1775 i umístění objektu v pohraniční zóně, jež byla po druhé světové válce vysídlena a spolu s původními německými obyvateli odešlo tedy i značné množství historických materiálů. V neposlední řadě byla problémem časová tíseň.

Mé poděkování patří všem, kteří vytvořili archivní prameny k této práci, bez nich by to opravdu nešlo, neméně díky pak těm, kteří byli ochotni obětovat něco ze svého drahocného času, tyto podklady vyhledat a poskytnout.

Práce se dělí na dva hlavní vzájemně diskutující svazky – TEXTOVOU A PŘÍLOHOVOU ČÁST. Je tedy nutno nevnímat je odděleně, ale užívat jich společně. Některé pasáže se místy opakují, neboť bylo předpokládáno, že ne každý bude mít čas projít celou prací a navíc má tak čtenář možnost vstřebat lépe informace i v jiném kontextu. K představě o obsahu dokumentace Vám více napoví prostudování obsahu obou svazků.

Budiž tato zpracovatelská činnost dalším přínosem v bádání o historii zámku a zámeckého areálu.

1. Historie města a zámku

1.1. Historie města

První zmínka o Teplicích je z roku 1362, kdy patřili Tasovi z Rýzmburka a nazývaly se „Gussweynsdorf alias Teplitz“. České jméno Teplice bylo odvozeno od teplých pramenů. Německý název byl snad odvozen od gótského „Guswein“, ale dlouho se neudržel. O deset let později – 1372 – se změnil ve „Wingmansdorf“, který se časem proměnil ve „Wekelsdorf“.

V 15. století držel Teplice Hynek z Náchoda sezením na Adršpachu, v 16. století patřily Teplice Bohdaneckým z Hodkova. Václav Bohdanecký z Hodkova postavil v roce 1599 na místě bývalé tvrze zámek, dnešní „horní zámek“, odkud bylo spravováno celé panství. Po Bitvě na Bílé Hoře byly Teplice Bohdaneckým odňaty, rozděleny na tři samostatné zemskodeskové statky – Dolní Teplice, Horní Teplice a Janovice – a prodány různým majitelům. Majitel Dolních Teplic, baron Schmiedel, dal v roce 1664 postavit v Dolních Teplicích rovněž zámek, dnešní „dolní zámek“ (pozn.: tento je nyní objektem našeho bádání).

Brzy nato se stali majiteli všech tří statků Strakové z Nedabylic. Petr Straka sepsal v roce 1709 závěť, podle které se měly všechny jeho statky stát stipendijním statkem pro chudé studenty, jestliže jeho rod vymře. To se stalo po smrti jeho nezletilého syna Jana Karla. Teplice stejně jako ostatní strakovské statky převzala tzv. „Strakovská akademie“, panství spravoval český zemský sněm. Ten v roce 1770 odprodal Dolní Teplice a několik osad baronu z Vlkanova.

V roce 1775 přepadli zámek vzbouření poddaní a hledali zde „Zlatý patent“ Marie Terezie, který (jak se bláhově domnívali) rušil v celých Čechách robotu. Zámek byl vypleněn, zámecký archiv zničen a baron z Vlkanova byl po výprasku držen svými vzbouřenými poddanými jako zajatec a rukojmí. V několika dnech se povstání živelně rozšířilo na Broumovsko a Policko, kde byla robota největší. Průvod rebelujících poddaných došel až k branám Hradce Králové. Tato „episoda“ měla za následek vzpouru, která se pak rozrostla v největší povstání u nás za pozdního feudalismu.

Od barona z Vlkanova v roce 1790 odkoupil „dolní zámek“ bohatý teplický obchodník s plátnem, Václav Šrůtek. Z držitelů Dolních Teplic připomeňme ještě Rummelskirchy a Aichelburgy.

Horní Teplice držela Strakovská akademie až do josefinských správních reforem koncem 18. století. Pak patřily Horní Teplice studijnímu fondu. Z výtěžku panství měly být udržovány školy. Nádherné skalní útvary v bezprostředním okolí Teplic byly dlouho neznámé. V 18. století tu žili tři poustevníci, ale většina „Skalního města“ byla zakryta hustým lesem. Proto mohl Johann Wolfgang Goethe, když koncem srpna 1790 navštívil Dolní Teplice a Adršpach, obdivovat jen několik skalních útvarů na začátku „Skalního města“. Roku 1824 vznikl v tomto prostoru velký lesní požár, který trval několik neděl a jemuž padl za oběť takřka všechen lesní porost a teprve tehdy se objevilo skalní bludiště.

Začátkem 19. století proslavil Teplice rodák Josef Antonín Ticháček, který byl prvním pěvcem oper Richarda Wagnera.

Při sčítání obyvatelstva v roce 1833 žilo v Horních Teplicích 785 obyvatel. V místě byla škola, pivovar, 2 hostince, 1 výčep vína, pila, bělidlo, mandl a cihelna. Působilo tu 47 mistrů se 42 tovaryši a 13 učedníky, 26 tkalců s 18 pomocníky.

V Dolních Teplicích bylo tehdy napočítáno 819 obyvatel. I zde byl pivovar, bělidlo, mlýn, pila. I tady pracovalo poměrně hodně řemeslníků – 34 mistrů, 33 tovaryšů a 10 učedníků, 47 tkalců a 130 přadláků.

Listinou císaře Ferdinanda I. vydanou ve Vídni 16. 8. 1834, bylo od Horních a Dolních Teplic odděleno několik domů se zámky a kostelem. Nová osada byla povýšena na trhové městečko a nazvána Teplice nad Metují. Další listinou Ferdinanda I. z 18. 3. 1835 dostalo toto městečko 4 výroční trhy a týdenní trh.

Revoluční rok 1848 učinil z Teplic nad Metují svobodnou obec a z obou zemsko-deskových panství pouhé velkostatky. V roce 1888 koupil oba velkostatky továrník Beldřich Faltis, ale v roce 1917 prodal

Horní Teplice majitelce Schrollových závodů v Olivětině a Meziměstí, Janě Langrové rozené Schrollové. Z její pozůstalosti pak tento velkostatek koupilo městečko a začalo „horního zámku“ užívat jako radnici. Za sídlo městského úřadu sídlí podnes.

Dolní Teplice patřily Faltisovi až do roku 1945, kdy byly zkonfiskovány dekretem presidenta republiky. Dolní zámek poté sloužil jako domov důchodců a nyní jako domov se speciálním režimem.

Za první světové války docházelo v Teplicích nad Metují k bouřlivým protiválečným demonstracím. Po válce se sem uchýlil význačný slovenský komunista Rudolf Fiedler, který se před tím podílel na vytváření Slovenské republiky Rad a žil v Teplicích nad Metují pod policejním dozorem. Odtud jezdil pravidelně do Prahy a v roce 1921 spolupracoval úzce s vedením KSČ.

Za hospodářské krize získala na Teplicku silné pozice Henleinova nacistická strana. V roce 1938 zpupnost fašistů ještě vzrostla. Na podzim v roce 1938 útočily nacistické bojůvky na čs. pohraniční stráž, na celníky a železničáře. Vlaky jedoucí z Teplic nad Metují do Poříčí u Trutnova byly několikrát ostřelovány zákeřnými ukrytými těsně za hranicemi.

Mnichovským diktátem bylo Teplicko odtrženo od území ČSR. České obyvatelstvo a němečtí antifašisté svůj domov raději opustili. Nacisté rozpustili obecní samosprávu a nahradili ji starostenským úřadem.

Po osvobození se vrátili do Teplic nad Metují starousedlíci. Většina Němců byla vysídlena, jsou známy i smutné případy, kdy padli němečtí občané za oběť revolučním gardám. Bezprostředně po osvobození tu byl 9. 5. 1945 ustaven místní národní výbor, ale brzy byl rozpuštěn a orgánem státní správy se stala místní správní komise, která se sešla na první schůzi 14. 6. 1945. Místní národní výbor se znovu ustavil 4.7.1946.

Teplice nad Metují se po osvobození staly znovu vyhledávanými. Teplické skalní město přitahuje stále větší počet domácích i zahraničních turistů, své obdivovatele mají i Jiráskovy Skály a zbytky středověkého hradu Střmen i nedaleké Adršpašské skály.

Dne 14.7.1949 se sloučili Dolní a Horní Teplice a Teplice nad Metují v jedinou obec a 20. 9. 1949 se připojily ještě Skály. 18. 12. 1952 se k Teplicím připojil ještě Lachov, ale v roce 1959 se stal znovu samostatnou obcí. Dne 5. 9. 1963 se však znovu sloučil s Teplicemi nad Metují, stejně jako obce Bohdašín, Dědov a Javorov.

K 1. 5. 1972 se staly Teplice nad Metují nejmladším městem náhodského okresu.

Z období před zřízením městečka Teplice nad Metují se dochovalo jen několik písemností, především účetních knih. Teprve po roce 1848 se začala v Teplicích nad Metují věnovat péče písemnostem, ale podací protokol byl zaveden až od roku 1865. Spisový plán byl v Teplicích nad Metují zaveden až po roce 1938. Byl to německý spisový plán pro malé obce, který vycházel z desetinného systému.

Národní výbor v Teplicích nad Metují svěřil písemnosti Vratislavu Ruthovi, který teplický archiv pořádal. Práci však nedokončil, zabránilo mu v tom stáří. V roce 1966 byl teplický archiv převezen do Nového Města nad Metují, kde byl uspořádán a inventarizován dr. Erikem Bouzou a Věrou Vaňkovou. Nyní se teplický archiv nachází ve Státním okresním archivu v Náchodě.

V současnosti jsou součástí města Teplice nad Metují obce Bohdašín, Dědov, Dolní Teplice, Horní Teplice, Javor, Lachov, Skály a Zdoňov a při sčítání v roce 2001 žilo ve městě 1840 obyvatel. Pro porovnání uvedme, že před válkou - v roce 1930 měly Teplice 5206 obyvatel, po válce - v roce 1950 potom 2556 obyvatel. Více aktuálních informací možno najít na internetových stránkách: [cs.wikipedia.org/wiki/Teplice nad Metují](http://cs.wikipedia.org/wiki/Teplice_nad_Metují) a www.teplicenadmetuji.cz.

1.2. Historie zámku

1.2.1. Úvod do historie

Statek Dolní Teplice se připomíná r. 1615 při dělení majetku po Václavu Bohdaneckém z Hodkova. V roce 1644 koupil statek Zikmund Smiedel ze Schmieden a po dvaceti letech dal postavit barokní zámek.

V roce 1749 získal Dolní Teplice se třemi vesnicemi Adam Straka z Nedabylic. Ten dal v prvním patře zámku zřídit štukové stropy s rostlinou a figurální výzdobou. V přízemí, kde se dnes nachází kuchyně, dal zřídit zámeckou kapli zaklenutou klenbou. Zahradní zeď byla doplněna soškami ve stylu Braunovy školy v Kuksu.

Po vymření Strakovské větve v roce 1769 došlo ke sporu o majetek. Protože Dolní Teplice nebyly součástí Strakovského svěřeneckého majetku, zůstaly v držení dcery Adama Jiřího straky z Nedabylic, Alžběty, provdané za hraběte Josefa Jana z Vlkanova. V roce 1775 poddaní vyplnili zámek, zničili archiv a hraběte z Vlkanova odvedli jako rukojmí.

V roce 1790 prodal hrabě z Vlkanova Dolní Teplice polickému obchodníkovi s plátnem, Václavu Šrůtkovi, jehož synové Václav a František drželi Dolní Teplice až do roku 1832. Od nich koupili panství Dolní Teplice Rummerskirchové, kteří brzy panství se čtyřmi vesnicemi prodali Aichelburkům.

V roce 1888 koupil statek továrník Bedřich Faltys. Ten nechal na počátku 20. století přistavět severozápadní křídlo do zahrady. V roce 1945 byl zámek zkonfiskován.

Od roku 1953 zámek sloužil jako ústav pro chroniky, poté jako domov důchodců a v současné době jako domov se zvláštním režimem.

1.2.2. Stavební vývoj zámku a zámeckého areálu

K existenci původní zástavby (byla-li) v místě zámku před jeho provedením nebyly dohledány žádné prameny.

Nynější budova zámku byla postavena v sedmdesátých letech 17. století a jednalo se o stavbu raně barokní. Zámek byl jednopatrový, půdorysu ve tvaru „L“. Mimo dnešního hlavního průjezdu z ulice sloužil ke vstupu do zámku z ulice ještě průchod v místě pravého portálu, jenž je dnes zazděný, s oknem. Dle litografií s datem vydání r. 1853 se lze domnívat, že byl zazděn až v 2. polovině 19. století.

Podélná chodba v přízemí procházející celým objektem od jižního vstupu až k severnímu schodišti byla původně v místě severního křídla zámku arkádově otevřena do zahrady. Její uzavření proběhlo až v době výstavby severozápadního křídla zámku na počátku 20. století. Plány k přístavbě zámku pocházejí z roku 1903 od Eduarda Salamona z Trutnova. Tato přístavba sebou přinesla nově prostory sklepa a tři místnosti v podkroví.

Původní schodiště do patra zámku se nachází v místě jižního vstupu. Jedná se o prostorné kamenné dvouramenné schodiště, ve spodním ramenu pravoúhle zatočené. Kamenné schodiště dále pokračuje až do mezipatra mezi patrem a půdou. Odtud vedlo na půdu původně pravděpodobně dřevěné schodiště. Severní schodiště bylo provedeno teprve v době přístavby severozápadního křídla. Další schodiště, které k objektu přináleželo, bylo venkovní ocelové schodiště spojující balkon situovaný v rohu spojujícím jižní a severní trakt. Nosná konstrukce tohoto balkónu sestávala ze snýtované ocelové konstrukce provedené zřejmě na počátku 20. století.

Raně barokní fasáda objektu, stejně jako stropy šlechtických pokojů v patře, dosáhla své současné podoby ve stylu pozdního baroka (rokoka) v druhé polovině 18. století.

V roce 1957 byly provedeny stavební úpravy zámku pro potřeby zřízeného ústavu. V 1.NP byly zazděny dveře mezi místnostmi, a tak vznikly oddělené pokoje. Po levé straně jižního vstupu byly

zřízeny v přízemí a patře další záchody. Dále byly zřízeny nové umývárny a lázně (koupelny). Nové toalety byly zřízeny i v podkroví, půdorysně umístěné nad stávajícími toaletami v patře.

Z roku 1968 pocházejí plány na výměnu střešní krytiny (dvoudrážkové tašky nahrazeny pozinkovaným plechem a hliníkovými šablonami).

Do roku 1983 (dle stávající dokumentace z tohoto roku) přibyl vnitřní osobní výtah prostupující v přízemí místností předsíně – č.5, v patře centrální místností – č.12 a na půdě zakončen strojovnou. V severovýchodním rohu zámku byla při obvodové zdi zámeckého parku přistavěna jednopodlažní dílna a kužárna s pultovou střechou (ta je vidět již na fotografii z roku 1969). Stávající terasa v patře (nad čestným dvorem) byla rozšířena a propojena novým dvouramenným ocelovým schodištěm s terénem.

Plechem opláštěná jednoduchá konstrukce novodobého archivu na půdě (půdorysně zhruba nad místností č. 15 v patře) byla zřízena v nedávné době.

Při posuzování objektu v roce 2004 byly zjištěny praskliny po celém objektu zámku, které byly následně opraveny. Tato oprava zahrnovala kompletní rekonstrukci fasád zámku.

V roce 2008 provedena oprava věžičky nad severozápadní přístavbou a rekonstrukce kuchyně v přízemí, která sebou nesla i provedení vzduchotechniky s technologií umístěnou v jihozápadním křídle podkroví. Dále byly provedeny úpravy jídelny vedle vstupní chodby v přízemí. V tomto roce byla také k objektu zámku v místě čestného dvora přistavěna samonosná ocelová konstrukce nákladního a zároveň evakuačního výtahu.

Adaptace hospodářské budovy čp. 108 proběhla v roce 1969 (poslední úpravy tohoto objektu jsou z roku 2005), v této době bylo rozhodnuto také o zavezení stávajícího rybníku v zámeckém parku.

Na situaci z roku 1969 již márnice při hospodářském objektu stojí, postavena byla pravděpodobně v 60. letech.

První plány na adaptaci samostatného domku stojícího na konci severní obvodové zdi zámku pochází z roku 1915, tehdy zde byla navržena výrobní elektřiny pro osvětlení zámku. Za provozu domova důchodců domek sloužil jako kanceláře a později jako byt zaměstnance.

1.2.3. Zamyšlení nad provozem zámku v druhé polovině 18. století

Přízemí (k číslům místností viz. půdorys přízemí v **přílohouvé části** na str. 78)

Podklady k původní funkci jednotlivých místností se dochovaly pouze ve fragmentech. Začneme-li v přízemí, v západní straně jižního traktu, dozvíme se z historických podkladů, že v **místnosti č. 24** se od 2. poloviny 19. století nacházela zámecká kaple, z toho pak můžeme odvodit **místnost č. 23** jako sakristii, která měla svůj samostatný venkovní vchod v místě dnešního západního okna. Průchod mezi **místnostmi č. 24 a 22** v této době pravděpodobně nebyl. V **místnosti č. 22** byly místo okna vstupní dveře, což nahrává faktu, že příčka mezi **místnostmi č. 22 a č. 21** rovněž nebyla. Tento prostor je pak jednou z možností umístění zámecké kuchyně. Dalším reálným místem, kde mohla být kuchyně situována i se spíží je soubor **místností č. 15, 17 a 18**. Rohový náběh v **místnosti č. 17** by odpovídal umístění černé kuchyně. **Místnost č. 16 a 14** mohla být bytem poddaných. **Chodba (č. 19)** zůstává ve své funkci nezměněna a je z obou stran oddělena stejnými vstupními dveřmi s nadsvětlíkem a jednoduchým kamenným ostěním.

Průjezd (č. 13) byl původně oddělen vraty pouze z ulice. Tudy přijížděly do objektu kočáry s panstvem. Průjezd měl zřejmě návaznost na objekt koníren a kočároven.

Chodba (č. 4) byla původně podloubím, jak již bylo zmíněno. Prostorná **místnost č. 12** byla přístupna pouze z průjezdu, nejspíše sloužila jako společenská místnost, možná pro jednání s poddanými. Propojení mezi místnostmi **č. 12 a č. 11** patrně nebylo. **Místnost č. 5 a 11** je obdobou **místností č. 14 a 16** (byt služebnictva). V **místnosti č. 10** se nacházela vstupní chodba, jež ústila do západního podloubí. **Místnost č. 9 a 6** zřejmě rovněž bytem služebnictva, toalety (č. 7 a 8) pocházejí z počátku 20. století, kdy byl při severní zdi zřízen septik.

Místnosti č. 1, 2, 3 součástí novodobé přístavby, v té době nebyly.

Patro (k číslům místností viz. půdorys patra v **přílohové části** na str. 80)

Celý severní trakt a východní část traktu jižního sloužily bezpochyby majiteli zámku a tvořily tzv. piano nobile. **Místnost č. 8** byla dle své honosnosti patrně přijímacím salónem nebo jídelnou. Strop nad touto místností je rozdělen do dvou částí na dřevěný kazetový strop nad menší prostorou při vstupu z chodby a větší štukový strop při okně. Svoji myšlenku o původním rozdělení místnosti na dvě a teprve pozdějšího vzniku dřevěného kazetového stropu spolu s dveřmi a dřevěným obložením dveří a okna jsem byl nucen opustit z toho důvodu, že by provedení překladu nad nově vzniklým otvorem nebylo možné bez znehodnocení alespoň části štukového stropu. Štukový strop a dřevěný strop tedy pocházejí ze stejné doby. Optické oddělení obou prostor lze však předpokládat v barevném provedení stěn i v různém provedení původní podlahy. Nalevo od vstupních dveří se dle vybrání ve zdi nacházel krb. **Místnost č. 7** mohla být vzhledem k na stropě ztvárněné dvojici amoretů držících královskou korunu reprezentativní místností předků. **Místnost č. 6** se zdobeným krbem po pravé straně vstupních dveří byla možná z hlediska výzdoby krbu i stropu dámským salónem. Krbu chybí napojení na komínové těleso, jednalo se zřejmě o falešný krb, který byl patrně vyhříván kamny z chodby. **Místnost č. 10** by pak vzhledem ke své situaci a výzdobě stropu odpovídala na dětský pokoj. **Místnost č. 11** byla pravděpodobně ložnicí. Lze předpokládat, že dveře - mezi místnostmi č. 10 a 11 a místnostmi umístěnými zrcadlově na západě - nebyly.

V místě dnešního severního schodiště se nacházela místnost zabírající prostory schodiště a **místností č. 4 - 7**. **Místnost č. 11 a 12** rozdělena nosnou vnitřní zdí navazující na střední zeď mezi místnostmi č. 9 a 10. Mezi **místnostmi č. 13 a 12** se nachází prostorný komín a zalomení rohu **chodby č. 14** by odpovídalo, že zde v minulosti existovali kamna (patrně pro dohřívání jídel a zároveň vytápění sousední místnosti). V **místnosti č. 12** se pak vzhledem k rohovému zalomení mohl nacházet krb. U **místností č. 8 a 17** rovněž není odhadnuta jejich funkce, logické je pouze, že byly součástí obytné části rodiny šlechtice. **Místnosti č. 14, 19 a 18** byly na sebe navazující chodby.

Místnosti č. 20 - 22 umístěné v západní části severního křídla mohly sloužit i rodině správce zámku. **Místnost č. 21 a 22** se nachází ve zvýšené úrovni patra. V **místnosti č. 23** v mezipatře mezi patrem a podkrovím byl situován záchod (mohl být až výdobytkem doby pozdější).

Místnosti č. 1 - 3 součástí novodobé přístavby, v té době nebyly.

2. Popis zámku a zámeckého areálu

- přebíraný a drobně upravený popis od Alexandra Skalického z roku 1996
- jedná se o popis zejména z hlediska památkového péče

2.1. Zámecký areál

Zámek je umístěn na okraji parku, který se za ním prostírá. Na západní straně je ohraničen náhonem z řeky Metuje a končí pod svahem kopce. Na severní straně tvoří dnes hranici parku řeka Metuje. Zde je park oplocen ocelovým pletivovým plotem. Jižní a východní strana parku je ohraničena zdí se sochařskou výzdobou. Na náměstí Aloise Jiráska tvoří východní průčelí zámku současně se zdí parku část uliční fronty. V minulosti byl mezi pravým ramenem řeky Metuje a zámkem malý rybníček. Zámecký park původně přesahoval také na levý břeh řeky na parc. č. 58. Součástí zámeckého areálu je zámek (č.p. 44), bývalá budova koníren a kočároveň na přelomu 60. a 70. let přestavěná na účelové provozy a byty (č.p. 108) a tři menší stavby (st. p. č. 210, 211, 212) pro účelové využití. Rovněž márnice (st. p. č. 147) vystavená v době, kdy byl zámek určen jako domov důchodců.

2.1.1. Ohradní zeď parku severní

Ohradní zeď zámeckého parku začíná na severní straně zámku na pravém břehu řeky Metuje a navazuje na novější zděný domeček (st. p. č. 211) ke kterému přiléhá vyzdřeným úsekem z cihel v délce asi 10 m. Odtud začíná zeď vyzdřená z otesaných pískovcových z otesaných pískovcových kvádrů, asi 10 m dlouhá, směřující k nárožní zdi na pokračí ulice. Na nároží je zeď zesílena ve sloupek se dvěma výstupky (nižším a vyšším). Nahoře na zdi na konzolce ve tvaru kvádrů s patkou a výžlabkem v dolní části, nahoře s římsičkou s oblounem je umístěna koule. Zeď do ulice je zde na rohu 193 cm vysoká, nahoře pokryta pískovcovými deskami 10 cm tlustými, délky 52 – 56 cm, šíře 50 cm. Zeď je vždy ve vzdálenosti po 4 m zesílena ve sloupek a na něm na konzolce výše popsaná koule. Ze severního nároží směrem k zámku je 5 koulí na podstavcích. Na jižním uličním nároží zámku napojuje zeď koutem na roh východního průčelí zámku. Na rohu je prázdný soklík, na kterém bývala koule s podstavcem (dnes chybí). Odtud je zeď do ulice 2,40 m vysoká, nahoře krytá pískovcovými deskami z místního pískovce (jako na severní straně). Přízemí zdi má 36 cm vysoký sokl z obkladu pískovcových desek 36 cm výšky a cca 80 cm délky, vysazených 6 cm z líce zdi.

2.1.2. Brána

Brána vystupuje z líce zdi 12 cm a tvoří ji dva sloupky vyzdřené z hladce otesaných pískovcových kvádrů, dole se soklem stejným jako má zeď parku. Sloupek vrat přesahuje výšku zdi asi o třetinu své výšky. Navrchu sloupku vrat je široká římsa a na ní podstavec s výžlabkem, navrchu váza v barokním stylu. Váza se zachovala na čelně levém sloupku vrat (pohledem z ulice). Na pravém sloupku jej jen podstavec vázy.

Vrata jsou dvoukřídlá z kované železné mříže s dekorem kruhů, závitů a rozvilin.

2.1.3. Ohradní zeď parku jižní

Vnější strana obvodové zdi směrem na západ je provedena z pohledových pískovcových kopáků s pilíři po 3-4m, přesazenými horními deskami a odsazeným soklem. Jižní zeď je hrubě omítnuta a je bez pilířů. Obvodová zeď je na celé vnitřní straně hladká (směrem do parku), bez zesílených výstupků pod skulpturami a je celá hladce omítnuta.

Čelně vlevo vstupních vrat do parku z ulice začíná sochařská dekorace na zdi. Vždy po 3-4 m je zeď zesílena dvojítm výstupkem a na něm nahoře umístěny sochařské pískovcové soklíky a skulptury. Každý soklík má dole čtyřstupňovou patku se žlábkovnicí, střední plocha má vyhloubený obdélník směrem do ulice, nahoře římsička s oblounem. Výška soklu prvního vlevo od vrat je 65 cm.

Popis skulptur na zdi počínaje prvním soklem vlevo vpravo:

Ozn.	Typ	Popis	Poznámka
01	Barokní váza na podstavci	váza obráceně kónická, se silně zúženým hrdlem, ve spodní části mohutný prstenec, hrdlo zdobeno reliéfy mezi nimi pásy s vodorovnými kanelurami, poklici tvoří čtvrt-kopule, bez úchyty	
02	Busta (šlechtice) na kruhovém plintu	hlava hledící vpravo, tělo konkávní, bez rukou, oděn v římské draperii sepnuté na pravém rameni, kolem hlavy dubová ratolest, hranolový pilíř na čele se zrcadlem	
03	Barokní váza na podstavci		
04	Busta (šlechtice) na kruhovém plintu	hlava hledící vlevo, tělo konkávní, zvětřalý a opadané detaily (nos), bez rukou, oděn v římské draperii sepnuté na levém rameni, kolem hlavy dubová ratolest, pilíř na čele se zrcadlem	
05	Barokní váza na podstavci		
06	Barokní váza na podstavci		
07	Busta (šlechtice) na kruhovém plintu	pouze prázdný podstavec (bez zrcadla na čelní straně)	skulptura v 50. letech spadla, hlava chybí, uloženo v kůlně zámku
08	„Braunovský“ trpaslík v tanečním postoji	v levé ruce drží čepici, uklání se, pravou ruku má na prsou	ukraden kol. r. 2000, zůstal pouze podstavec
09	Barokní váza		
10	Barokní váza		
11	„Braunovský“ trpaslík v tanečním postoji	pravou ruku nad hlavou, levou v pohybu kolem pasu, materiál figury popraskaný, ale slepený, hodně zvětřalý, pilíř na čele se zrcadlem	
12	„Braunovský“ trpaslík v tanečním postoji	vzepřen na levé noze, pravou nohu povykřčenou, pravou ruku za zády, levou kolem pasu, materiál figury popraskaný	ukraden kol. r. 2000, zůstal pouze podstavec
13 - ROH	„Braunovský“ trpaslík v tanečním postoji	vzepřen na pravé noze, levou nohu povykřčenou, v pravé ruce drží půlitr, hlavu natočenou vlevo, přes rameno, levou ruku zaťatou v pěst kolem pasu	ukraden kol. r. 2000, zůstal pouze podstavec
14	Koule na podstavci	mírně kónický podst pilíř podstavce, odpadlé části koule, zvětřalá, podstavec prasklý	
15	Barokní váza na podstavci	ve tvaru plodu uzrálé makovice	
16	Koule na podstavci	hladká, podstavec stejný jako jinde	
17	Piniová šiška na podstavci	podstavec dole vydutý, nahoře s výžlabkem, zdobený plastickými volutami a vejcovci	
18	Koule na podstavci	hladká, podstavec stejný jako jinde	
19	Piniová šiška na podstavci	podstavec dole vydutý, nahoře s výžlabkem, zdobený plastickými volutami a vejcovci	
20	Koule na podstavci	hladká, podstavec stejný jako jinde	
21	Barokní váza	ve tvaru plodu uzrálé makovice	
22	Koule na podstavci	Hladká, podstavec s výžlabkem	ukradena kol. r. 2000, zůstal pouze podstavec

Materiál všech sochařských objektů na zdi je z místního pískovce. Stejně tak lomový kámen pro vyzdění zdi.

2.2. Objekt zámku (č.p. 44)

2.2.1. Exteriér zámku

Východní průčelí do náměstí A. Jiráka

Přízemí celkem 12 os. Zleva 5. osa vstupní vrata s portálem. Zleva 10 osa portál zazděný, v zazdínce okno. První poschodí 13 os oken. Třetí a 4. osa oken zleva a 4. a 5. osa oken zprava v obou poschodích jsou okna sdružená společnou nadokenní římsou. V prvním poschodí dvojice sdružených oken má společnou nadokenní římsu v postranních úsecích zalomenou nahoru a ve střední části girlandy a závity. V přízemí dvojice sdružených oken mají společnou nadokenní římsu po stranách s rovnými úseky ve střední části nahoru vzepjatý stlačený segment. Pod římsou girlandy. Ve štukování říms nad okny v 1. poschodí maskarony ženských hlav, mušle se závity, girlandy. V přízemí pod nadokenními římsami ve štku dekor mašlí, květin a růží. Všechna okna mají šambrány s ušima nahoře a dole. Řada oken v 1. poschodí má nahoře na uších závěsky se třemi střapci na každé straně. V prvním poschodí pod okny jsou lizénové rámy v jejichž ploše jsou kosoúhelníky se šesti cípy. Všechna okna přízemí zamřížována.

Střecha východního průčelí do náměstí má tři vikýře s malými okny, dvoukřídlými, na výšku. Stříška vikýře tvoří nahoře odseknutý jehlan.

Portál vstupu - rámování vstupu tvoří kamenná ostění do výše 193 cm, zakončená patkami. Nad nimi se klene segment a má na vrcholu klenák. Při okraji ostění lišty. Portál vytváří po stranách vstupu pilastry s vhloubenou orámovanou plochou. Navrchu pilastrů jsou konzoly se závitnicí (dole a nahoře), ve střední části s listovcem. Konzoly nesou barokní římsu s rovnými úseky po stranách a zalomeným vzepětím úseků ve středu. Římsa oplechována mědí. Na rovných úsecích po stranách římsy jsou štukové barokní vázy. Pod římsou je alianční dvojznak zakladatele a jeho choti – rodiny Jana K. Straky z Nedabylic. Znaky rámovány bohatou kartuší a úponky rostlin do cviklů.

Heraldicky – pravý znak má čtyři pole se 2. kohouty a 3. páskami v každém střídavě sudém poli čtvrtiny; levý znak má poté trojici párů paroží.

Po stranách portálu kovové dekorativní držáky kovových luceren s výplní kovaných závitů. Zazděný portál čelně vpravo je stejný jako vstupní portál čelně vlevo.

Vrata vstupu - dvoukřídlá z tvrdého dřeva s kasetovými výplněmi. Nahoře v segmentu s paprsky kasetových výplní. Každé křídlo vrat má mosaznou kliku s dekorativním kovááním. Čelně pravé křídlo má nad klikou zámek s mosazným štítkem a dekorem.

Jižní průčelí

Přízemí celkem 7 os. Čtvrtou osu tvoří střed se vstupními dveřmi. Poschodí 8 os oken a 4. a 5. osa okno sdružené společnou nadokenní římsou. Výzdoba nadokenních říms je variantou říms v uličním východním průčelí. Všechna okna v lici se zdí.

Okna v přízemí - šambrány s ušima nahoře a dole, nad okny nadokenní římsa se segmentem a rovnými úseky po stranách. Pod římsou dekor mašlí a snítek růží. V jižním přízemí čelně zleva 2. a 3. osa okna zazděna. V poschodí 2. osa okna zleva zazděna. Dekor původních oken zůstal. Všechna okna přízemí zamřížována.

Okna v 1. poschodí - šambrána s ušima nahoře a dole, nad okny po stranách nahoru zalomená římsa, pod ní ve štku střídavě čelně zprava směrem vlevo: maskaron ženské hlavy, mušle se závity a dále maskaron mužské hlavy. Nad sdruženými okny girlandy a mušle. Dále vlevo maskaron mužské hlavy, mušle se závity a poslední vlevo maskaron ženské hlavy.

Všechna okna na východním a jižním průčelí čtyřkřídlá, čtyř-tabulová se řezbářsky zdobeným středním sloupkem.

Vstupní dveře jižního křídla - kamenné ostění s ušima a kapkami, olištováním při vnějším okraji. Nade dveřmi obdélné zamřížované okno, dvoudílné s nastaveným kamenným ostěním, ušima a kapkami. Nad oknem dvojice volutových konzol ve štku nese jednoduchou římsu. Pod římsou štukový dekor korunky a dvou výhonků rostliny do stran. Dveře dvoukřídlé, z tvrdého dřeva,

s kasetovými výplněmi. Čelně pravá půle dveří má mosaznou kliku s dekorativním kování. Podobně vypracovanou jako na vstupních dveřích vrat hlavního vstupu.

Střecha jižního křídla - má dva vikýře stejné jako ve střešní rovině do náměstí. Jihozápadní nároží má přistavěnou štíhlou věž. Nároží jihovýchodní a severovýchodní má kamennou bosáž. Přízemí od poschodí odděluje na východní a jižní straně vodorovný pás lizény.

Věž na jihozápadním nároží - je vysazena na jihozápadním nároží zámku, zvedá se nad okapovou římsu, která ve zjednodušeném tvaru přechází na věž. Věž má blíže svých nároží pilastry s rovnými plochými hlavicemi. Ve střední horní části zvuková okna na výšku se segmentem, profilovanou šambránou a žaluziovými okny. Okna jen na sever, jih a západ. Na východ chybí. Nad zvukovými okny pod římsou malé niky se segmentem nahoře a oplechovaným parapetem, kde byl původně umístěn ciferník věžních hodin. Nad širokou korunní římsou mědí oplechovaná jehlancová stříška završená prstencem a makovicí ve které je na tyči kovaný dekor praporce s kohoutem ze znaku Straků z Nedabylic a hvězdou nahoře. Na stříšce do 4 stran čtyři vikýře, dřevěné s oválnými okny. Po stranách vikýřových oken závity, široká římsa nahoře a jehlancová stříška s kouličkou na špicí. V přízemí ze severu je vstup do věže jednoduchými dveřmi s kamenným ostěním zčásti zazděným. Zvony věžních hodin jsou skladovány v prostoru půdy (viz. foto).

Západní strana zámku

Západní strana má dvě křídla kolem čestného dvora. Křídla spojena dodatečně postaveným balkonem v 1. poschodí. Na balkon navazuje samostatná moderní ocelo-skleněná konstrukce nákladního-evakuačního výtahu, který je půdorysně situován do středu čestného dvora a v úrovni půdy je propojen se střechou tubusem konstrukcí stejného designu jako výtahová šachta. Okna v přízemí a poschodí čelně pravého křídla západní strany mají 2 osy. Vnitřní strana pravého křídla 3 osy oken. Střední část čestného dvora v přízemí i v poschodí 2 osy. V poschodí z čelně pravého okna vytvořeno okno francouzské s výstupem na balkon. V přízemí čelně v levé ose velký segment okna zamřížovaného dekorativní mříží a paprsky ze středu, závity s kosočtverci v oválu. Čelně pravá osa přízemí má vstupní dveře se segmentem, čtyřdílné, dvoukřídlé s kasetovými výplněmi dole a okny nahoře. Levé vnitřní křídlo čestného dvora má 1 osu okna nahoře a 1 osu okna v přízemí. Okna stejná jako ostatní, rovněž souhlasný dekor říms a šambrán. Všechna okna přízemí zamřížována.

Vikýř na střeše stejný jako ostatní na jižní a východní straně. Je na vnitřní střeše pravého křídla západní strany. Jeden vikýř při pravé straně střechy ve střední části vnitřního dvora.

Levé křídlo na západní straně je mladším přístavkem z počátku 20. století a má 2 rizality. Levý a pravý rizalit odsazený od nároží má okosené boční strany. Všechna nároží západní strany jsou s bosáží v omítce. Rizality 5-ti stěnné, 3 osy oken v přízemí a poschodí. Okna, jejich lizény a římsy stejné jako ostatní na jižní a východní straně. Nad korunní římsou mansardová střecha, nahoře rovná, jen s malým spádem. Do střechy vsazen nástavec rizalitů.

Čelně vpravo nástavec rizalitu nad římsou sestaven z úseků segmentu se znakem ve středu. Za ním ve střeše velký zděný vikýř završený širokou segmentovou římsou s rovnými úseky po stranách. Vikýř má v lici se zdí zdvojené okno na výšku se segmenty nahoře, a šambránami. Každé ze dvou oken dvou-tabulové. Ve střední části mezi rizality v přízemí a poschodí 1 osa dvou zdvojených oken spojených v přízemí nadokenní římsou se segmentem stejně jako na východní a jižní straně. Zdvojené okno v poschodí má jen rámování šambránou s ušima nahoře a dole. Dole pod okny podokenní římsou. Na střeše nad střední částí dřevěný vikýř Oplechovaný, má nahoře segment a dvě sdružená okna na výšku se segmenty nahoře. Stříška vikýře má tvar segmentu.

Rizalit čelně vlevo západní strany provedený stejně jako rizalit čelně vpravo. Postranní okna úzká na výšku dvoudílná, dvou-tabulová. Dekor kolem oken stejný jako jinde. Nad korunní římsou rizalitu čelně levého je nástavec prodlužující tvar rizalitu na střechu. Je tříosý, pětistěnný. Přední okno v šambráně s lizénou, má podokenní římsu. Okno se segmentem čtyřdílné, čtyř-tabulové. Postranní okna úzká, na výšku se segmentem nahoře, dvoudílná, dvou-tabulová. Postranní okna po levé straně levého rizalitu od přízemí až do nástavby nemají šambrány, ale jen podokenní římsy. Nástavba má na úrovni horního okraje střechy širokou korunní římsu a nad ní osmístěnnou kopuli, oplechovanou, se špicí nahoře a koulí s dekorativními paprsky na tyči. Směrem na západ a východ je na kopuli malý dekorativní vikýř s větracím okénkem.

Severní průčelí

Na nárožích severního průčelí bosáž v omítce, korunní římsa přechází po fasádě na zdi pod štítem střechy západní strany. Je oplechovaná. Na čelně levé straně, štít střechy a v něm malé okno na výšku, dvoudílné, dvou-tabulové. Římsa je ve 2. poschodí přerušena velkým oknem na výšku, šestidílným, šesti-tabulovým s podokenní římsou, profilovanou šambránou a nadokenní římsou se segmentem ve středu a zalomenými okraji nahoru. Pod římsou mezi oknem rozvilina z akantu a ve středu maskaron ženské hlavy. Níže v ose okna stejné okno se stejnou šambránou a nadokenní římsou, stejnou podokenní římsou. Pod nadokenní římsou ve štku štítek s mašlemi. Tato okna umístěna v mezipatře, jsou schodišťová a dodatečně vyražená. V 1. poschodí zleva 2 osy oken, první zleva zazděné, dekor kolem okna zůstal. Druhé okno zleva čtyřdílné, čtyř-tabulové, dekor kolem oken v 1. poschodí stejný jako na ostatních průčelích zámku v 1. poschodí. V přízemí přístavek zděné kůlny ke zdi zámku a nároží zámku čelně vlevo. Směrem dále vpravo 3 osy oken a jedna osa vstupní dveře. V přízemí 2 osy větších oken na výšku v provedení stejném jako ostatní okna v přízemí, včetně dekorací šambrán a říms. Všechna okna přízemí zamřížována. Malé jednokřídlé dveře ve 2. ose zprava přízemí dodatečně vyražené. Mají čtyři kasetové výplně. Vlevo vedle dveří malé okno na výšku, dvoudílné, dvou-tabulové, zamřížované. Osvětluje schodiště do sklepa.

2.2.2. Interiér zámku

- pozn.: místnosti očíslované dle půdorysů přiložených v přílohou části na stranách 78 a 80

Přízemí

Vstupem do zámku z jižní strany vstup do podélné chodby (**č. m. 19**), která prochází celým přízemím zámku. V místě chodby za hlavním vstupem (průjezdu – **č. m. 13**) je po obou stranách oddělena dveřmi. V prodloužení chodby průjezdu výstup do čestného dvora a zahrady. V průjezdu valená klenba s výsečemi. Levé dveře směřují do jižního traktu a mají stejné kamenné ostění s nadsvětlíkem jako jižní vstup do zámku. Je tedy jasné, že v těchto místech se opravdu nacházela chodba, dále ovšem pokračovalo podloubí (**č. m. 4**) otevřené do zámecké zahrady, jak bylo popsáno v oddíle *Stavební vývoj zámku a zámeckého areálu*. Chodba v jižním traktu má valenou klenbu s lunetami. Na ni navazující podloubí, jež bylo pozdějšími úpravami přeměněno rovněž v chodbu, je zaklenuto křížově.

Místnost vlevo zmíněného jižního vstupu je vstup do kuchyně (**místnost č. 23 a 24**). V kuchyni valené klenby s lunetami. Místnost uváděná jako jídelna a společenská místnost má vstup z podélné chodby na západu (původně z jihu do průjezdu), je obdélná a má valenou klenbu s lunetami a hřebínkem.

Místnost č. 10 je obdélná s plynulou valenou klenbou (původní průchod za druhým portálem). **Místnost č. 2** vlevo podélné chodby je velká ložnice a má při okraji rovného stropu ve štku profilovanou lištu. **Místnost č. 3** má na okraji rovného stropu profilovanou štukovou lištu a ve středu stropu dekorativní štukový rám zrcadla se segmentovými výseky.

Sklepy

Sklepy se nachází pouze pod přístavbou severozápadního křídla zámku a jsou klenuté segmentově. Jako centrální výtopna je v projektové dokumentaci z doby výstavby určena severně situovaná sklepní místnost, komín ovšem vede pouze do jižně orientované sklepní místnosti, takže výtopna byla zřejmě přesunuta ještě před provedením přístavby. K řešení původního centrálního topení se zachovala projektová dokumentace uvedená v příloze.

První poschodí – piano nobile

Místnost č. 8 – rovný strop, široký štukový rám při okraji stropu a podbrádka.

Místnost č. 9 – v současnosti lázeň - rovný strop se štukovým rámem s vysokou podbrádkou. Po delší straně a v zrcadle uprostřed ležící ženské postavy s malými dětmi zakomponované do krajiny.

V rozích mušle nad nimi pár (muž a žena). Podél kratší strany místnosti opět ženské postavy s dětmi, v menším provedení.

Místnost č. 10 – rovný strop se štukovým rámem s vysokou podbrádkou. Nad rámováním rostlinný dekor. Po delší straně místnosti ležící ženské postavy. Na kratší straně stropu kytice růží, v rozích amoret a maskarony dětských hlav. Ostatek rostlinný dekor. Ve středu letící amoret sahající po květinové girlandě.

Chodba - 1. část (č. m. 14) – strop zrcadlový s podbrádkou, při okraji v podbrádce je dekorace štukových maskaronů a v rozích váz s rostlinnými rozvilinami. Ve střední části plochy jsou 3 pole štukových rámců s vyseknutými rohy.

Místnost č. 13 – velká obdélná místnost s dekorovaným krbem. Na pokraji stropu štukový rám s podbrádkou a v ploše stropu dekorace vykrajovaného rámu a do stran dekorace maskaronů. V rozích a ve střední ploše rostlinné výhonky akantu.

Místnost č. 15 – velká obdélná místnost při okraji stropu široký štukový rám. Ve středu stropu subtilní štukový rám s profilovanou lištou a k okrajům úponky akantu. V rozích dvojice amoretů si hraje s královskou korunou.

Chodba - 2. část (č. m. 19) - v jižním křídle zámku prvního patra má rovný strop, orámovaný ve štku širokým rámem s podbrádkou. V podbrádce je štukový dekor znaků držných okřídlenými andělíčky. Ve střední části, v ploše je rámovaná lišta s rovnými a vykrajovanými úseky.

Chodba - 3. část (č. m. 18) – klenba valena se zvýrazněnými nízkými pasy ve štku a mezi nimi dekor mašlí jako rámování ve střední ploše. Třetí dveře při pravé straně směrem na jih jsou se štukovými šambránami, nahoře klenákem a kolem něj závitnicemi. Okno na jižní stranu tvoří uzavěr chodby, je ve špaletě zdobené štukovou páskou a rostlinnými výhonky.

Místnost č. 16 – velká obdélná místnost rozdělená na 2 části. Přední, menší část je půdorysu obdélníka položeného na šířku obdélné hlavní místnosti. Přímý průchod z jednoho do druhého prostoru. Menší místnost vpředu má dřevěný zrcadlový strop s kasetovou řezbářskou výzdobou rámování stropu. Ve výplních kazet mělký řezbářský reliéfní dekor rostlinných rozvilin. Velká obdélná místnost blíže k oknu má rovný strop při okraji se širokým štukovým rámem a vysokou podbrádkou. Střed stropu má vykrajovaný štukový rám a po stranách figurální výzdoba ženských postav a amoretů. Čtyři ženské postavy ve stylizaci antických bohyní. V rozích u římsy maskarony dětských tváří. Příchod do místnosti je původními dvoukřídlými historickými dveřmi, z tvrdého dřeva, ze strany chodby s nátěrem, z vnitřní strany pohledové dřevo s řezbářsky zdobenými kazetovými výplněmi. Okno místnosti obloženo profilovaným dřevěným olistěním ze stejného materiálu jako u dveří.

Místnost č. 17 – vstupní dveře dvoukřídlé s kasetovými výplněmi, dekorativně provedenými ve stylu rokoka, původní mosazná klika s dekorativním kováním ve stejném stylu jako řezbářský dekor dveří.

Na dveřích schodiště v jižním křídle zámku v 1. poschodí původní mosazná klika.

Vstup na terasu v 1. poschodí má původní dveře z doby provedení balkónu, dvojkřídlé s kasetovými výplněmi a dvoje další s více tabulkami okenního skla.

Místnost č. 12 – štukový strop z doby přístavby severozápadního křídla. Po obvodu štukové rámování, v rozích a ve středu hran mezi nimi dekorativní čtverce s osovým rostlinným dekorem.

Místnost č. 3 – rovný strop, při okraji stropu štukové rámování a ve středu zrcadlo ze štukové lišty vytvářející dekorativní linku.

Místnost č. 2 – rovný strop pokrytý sítí štukových lišt ve čtyřech rozích místnosti a ve středu v kruhu dekor z rostlinných úponků.

Místnost č. 1 – obdélná místnost s rovným stropem při okraji, se štukovým rámem asi z poloviny odpadlým. Při okraji ve štku pás rostlinných úponků a ve středu stropu propletená síť s dekorací květin.

Místnosti č. 1 – 3 pocházejí z doby přístavby severozápadního křídla na počátku 20. století.

Podkroví (přístavba)

Rovné stropy bez štukové výzdoby.

Půda

Nosný systém krovu tvoří hambalková soustava doplněná klasickou stojatou stolicí se sloupky uloženými na vazném trámu. Prostorová tuhost soustavy zajištěna v podélném směru pásky a ve směru příčném šikmými vzpěrami, rozpěrami a hambálky. Vzhledem k této skutečnosti lze usuzovat, že tesařská konstrukce krovu pochází zřejmě z doby výměny střešního pláště v 2. polovině 19. století. Na litografiích vydaných roku 1853 je kreslena ještě střecha s volskými oky, lze tedy předpokládat, že krov nebude staršího data. V současnosti je střecha pobita prkny s plechovou střešní krytinou. Jižní a východní rovina střešního pláště je pokryta hliníkovými šablonami barvy červené, zbytek střešního pláště je pokryt falcovanou krytinou z pozinkovaného plechu barvy rovněž červené. Před výměnou střešní krytiny v roce 1968 byla střecha pokryta skládanou keramickou krytinou (dvoudrážková taška). Ze starších fotografií je patrné, že zde byla původně použita bobrovka.

Střecha původního zámku je sedlová, na severu zakončená štítem, na jihozápadu valbou. Střecha přístavby severozápadního křídla je mansardová.

2.3. Dodatky

2.3.1. Budova č.p. 108 s pamětní deskou

Budova č.p. 108 v areálu Dolního zámku je obdélného půdorysu s rovnou střechou. Z původních koníren a kočaroven přestavěna na přelomu 60. a 70. let. V přízemí traktu čelně vlevo hlavního vstupu jsou zachovány zbytky valených kleneb. V prvním poschodí se nachází byty a zasedací místnost, přízemí je určeno pro účelové provozy. Ve výšce 3,2 m nad zemí je ve zdi směrem do parku vsazena renesanční pamětní deska se zaoblenými rohy. Deska obdélného tvaru, rozměru 30 x 133 cm. Materiál pískovec z Libné, pojednání desky v nízkém reliéfu. Ve střední části pás rozděluje desku na část horní a dolní. Ve středu, ve znakovém štítku je reliéf rohu hojnosti a šípka. Čelně vlevo nahoře písmena B:W:, vpravo nahoře znak ohlávky, kladívka, hrabiček a lopatky. Vlevo dole pod středním rozdělením číslice 15, vpravo dole číslice 85 (vročení 1585). Po stranách znaku čelně vlevo dole písmeno M, čelně vpravo dole písmeno R. Deska v původním stavu bez poškození. Literatura: Cechner, 1930: Soupis památek XLX, Broumov, s. 302-321.

2.3.2. Andílek, pítko pro ptáky

Andílek sloužil jako pítko pro ptáky. Postaven uprostřed parku, v jeho jižní části. Stál na terénu na nízkém podstavci. Socha sama z místního pískovce, podstavec z hořického pískovce. Dítě drží nad hlavou výrazně žlábkovanou mísu sestávající ze dvou částí, půlka mísy chybí (v zadní části násilně odštípnuta). Andílek stojí na rozkročených nožkách a z pravého ramene dozadu a záhybem pod levou rukou kupředu na partii břicha a odtud pod pravou rukou dozadu se dramaticky hrne draperie. Draperie vzadu spadá až dolu k nohám. Jinak je dítě nahé. Socha nese ohlas barokního stylu, odhadem vročení asi 1800 – 1810. Nesignováno, nedatováno. Okolo roku 2000 spolu se skulpturami na jižní ohradní zdi zcizen.

2.3.3. Socha podzim

Podstavec sochy ze dvou dílů hořického pískovce, dole má profilovanou patku se třemi profily. Nahoře jednoduchou římsičku. Socha podzimu je z místního pískovce. Představuje sochařský akt mladého muže stojícího na levé noze a pravou nohu pokrčenou, lehce povykročenou. Je zakloněný dozadu, opírá se o skalní útvar. V pravé ruce přidržuje amforu, ze které vytéká pramen vína. Levou rukou ohnutou v lokti rozhrnuje snop klasů, jenž mu zakrývá klín i pozadí. Hlavu má natočenou vlevo. Vlasy sepnuté v drdolu. Stav: silný nálet mechu a zvětrání kamene.

2.3.4. Socha léto

Ženská postava sochařského aktu z místního pískovce, postavená na dvoudílném soklu z pískovce hoříckého. Podstavec stejný jako na soše Podzim. Postava alegorického aktu stojí na pravé noze, levou povykročenou a pokrčenou, postavenou na stojícím rohu hojnosti, který akt přidržuje levou rukou. V rohu hojnosti je ovoce a květiny. Pravá ruka v partii břicha přidržuje velkou dýni. Spodní polovina těla zahrnuta v draperii, ze které vystupují odhalené nohy. Draperie jakoby uchycena na zádech, držena páskem přes levé rameno kupředu. Na pažích sochy náramky. Hlava natočená vpravo. Vlasy sepnuté v drdolu. Stav: silný nálet mechu. Socha skrytá v stávající zeleni.

2.3.5. Náhrobní kámen na zdi parku

Náhrobní kámen vsazený z vnitřní strany zdi zámeckého parku asi 40 m od pravého sloupu vjezdových vrat do zahrady se nachází nízko při zemi. Zobrazuje reliéfem dětskou postavu v dlouhé košili, s holou hlavou. Leží se sepjatýma rukama na prsou. U nohou vlevo a vpravo oválné šlechtické znaky. Znaky nelze rozeznat pro zvětralost kamene. Reliéf jako celek postrádá detaily. Čelně vpravo dole je prasklý roh náhrobku. Materiál místní pískovec, značně zvětralý.

2.3.6. Alianční dvojjznak

Na vnitřku jižní zdi zámeckého parku nad náhrobním kamenem. Dvojjznak z materiálu místního pískovce ve výšce 135 cm nad zemí. Základní tvar jednotlivých znaků je ovál, v horní části spojení zjednodušenou baronskou korunkou. Heraldicky vpravo má znak čtyři pole. Střídavě kohout vlevo nahoře a vpravo dole, vpravo nahoře tři pásy a vlevo dole tři pásy. Znak heraldicky levý má trojici párů paroží. Dolní část mezi odkloněnými znaky má dvě voluty a nad nimi výhonek větévky. Zbytek plochy kamene zdoben zářezy. Blok kamene nepravidelného tvaru zhruba opisuje znaky a korunku. Celek silně zvětralý, porostlý mechem.

2.3.7. Vázy na plintu

Jedná se o dvě identické vázy. První váza je postavena na čtyřnožce z jemnozrnného pískovce v blízkosti severozápadního nároží zámku při asfaltovém chodníku dvora. V horní části římsička tvaru oblounu a pod ní dvě závitnice ze stran do středu. Na rohu po straně nožiček plastické střepe. Na rohu oblounu po jeho délce mělké závitnice. Na podstavci tvaru stoličky je plintus s výlabkem. Váza sama v klasicistním stylu má na patce svazek prutů svázaný křížovou vazbou. Ve spodní části vázy na její vyduté části věnec z olivy. Po stranách vázy poškozené držáky tvaru štítků. Víko nahoře má v dolní části okraje pás s výřezy žlábkování. Nahoře víka snad byla koulička, dnes odražená. Hladké odseknutí stejné na obou vázách připouští, že tam koulička nebyla. Druhá váza stojí pouze na plintu v blízkosti márnice, patří však zřejmě samostatnému podstavci, jenž se nacházel v blízkosti ukradeného andílka, pítka pro ptáky. Tento podstavec je zhruba tvaru stoličky, ve střední části vydutý ven, na ploše do čtyř stran pekováním zdrsňená plocha, vykrajovaná ve tvar nožek stoličky má ve střední ploše mělký reliéf dekoru lilie. Nahoře římsička a na horní ploše mělký výlabek. Výška podstavce 37 cm, shodná jako u podstavce první vázy. Silně porostlé mechem.

Prameny

- 1) Popis památky od Alexandra Skalického z roku 1996 (archiv NPÚ v Josefově)
- 2) Státní okresní archiv Náchod – historická projektová dokumentace z přelomu 19. a 20. století
- 3) Stavební odbor Městského úřad v Teplicích nad Metují
- projektová dokumentace z 2. pol. 20. století, fotodokumentace z roku 1969
- 4) Kniha Wekelsdorf, Josef Karpf, vydáno v roce 2003 – historické foto, obrázky a plánek města
- 5) Historie města – podklady z různých publikací v Městské knihovně v Teplicích nad Metují
- 6) Fotografie archivu NPÚ v Josefově
- 7) Fotografie archivu Domova Dolní zámek

Ještě jednou moc děkuji všem, kteří archivní materiály poskytli!

Poznámka zpracovatele:

Další prameny se dle informací NPÚ v Josefově mohou nacházet v archivu NPÚ v Pardubicích, z důvodu časové tísně však nebyl navštíven. Státní oblastní archiv v Zámrsku je dle vyjádření správy archivu bez jakýchkoliv pramenů k zámku.